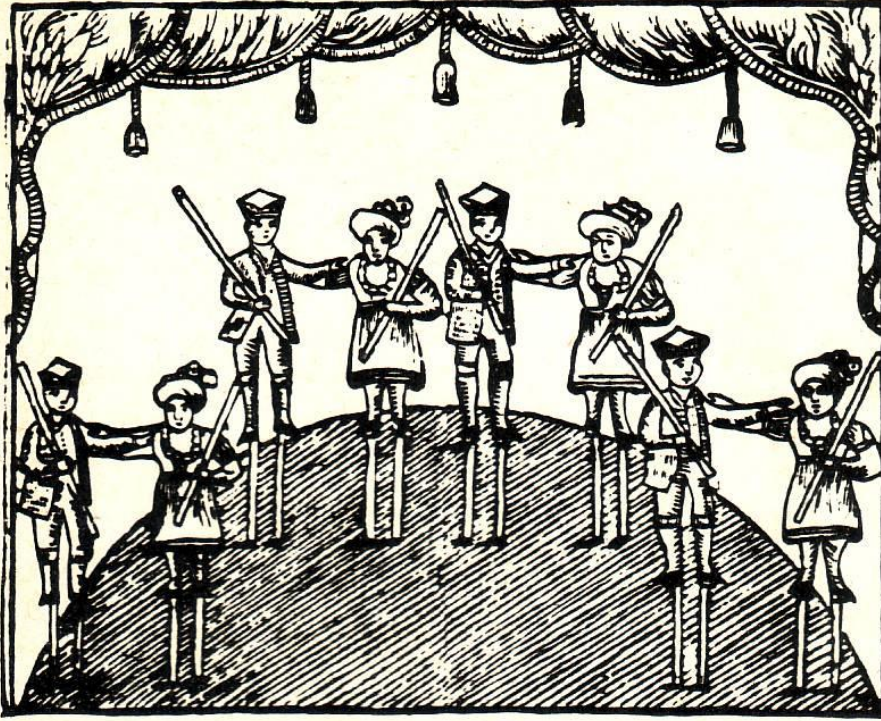

14. Культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст

План лекції

- 1-Розвиток освіти, науки, літератури, мистецтва, архітектури.
- 2-«Історія русів».
- 3-Галицько-руська матриця.
- 4-Собор руських вчених.

Розвиток освіти, науки, літератури, мистецтва,
архітектури.

Кріпосний театр

У першій половині ХІХ століття на Україні театральну справу отримує свій розвиток в кріпаків театрах, існували в багатьох поміщицьких садибах. Популярність придбав кріпосний театр в селі Романове на Волині, де ставилися навіть класичні оперні спектаклі.

Подальший розвиток отримали в цей період аматорські театри. Видатним організатором, режисером і актором одного з них, який діяв в Полтаві, був І. П. Котляревський.

Аматорський театр

Професійний театр

Головними центрами театрального життя стали Харків і Полтава, де були створені професійні театри. У Харкові одним із засновників такого театру був Г. Ф. Квітка-Основ'яненко. До діяльності Харківського театру залучалися талановиті артисти, ставилися п'єси українського, російського, європейського репертуару. Так було покладено початок становленню національного професійного театру.

В Україні як і раніше була популярна народна музика, особливо, пісні: колядки, щедрівки, веснянки, купальські та жнивні, колискові, думи, історичні пісні та інші. Народними стали пісні на слова Т. Г. Шевченка. Великою популярністю користується і в наш час пісня М. Петренко "Дивлюсь я на небо" і багато інших. З'являються нотні збірки українських пісень.

Музика

{

У ХІХ столітті в Україні
пожвавилось містобудування. В
архітектурі затверджується
класицизм. Прикладом може
служити ряд споруд в Києві,
Одесі та в інших містах.

- У тісному зв'язку з архітектурою розвивалася і скульптура, ґрунтуючись на досягненнях народної різьби по дереву, мистецтва малої пластики і т. Д. На честь великих історичних подій були створені скульптурні пам'ятники, серед них - "Самсон роздирає пащу леву" (Київ, 1809) в честь Полтавської битви.

Скульптура

У стилі класицизму створений бронзовий пам'ятник князю Київської Русі Володимиру (Київ, 1853). Його автори - В. І. Демут-Малиновський, П. К. Клодт, архітектор К. А. Тон.

У першій половині
XIX століття
інтенсивно

розвиваються
живопис і графіка.

{

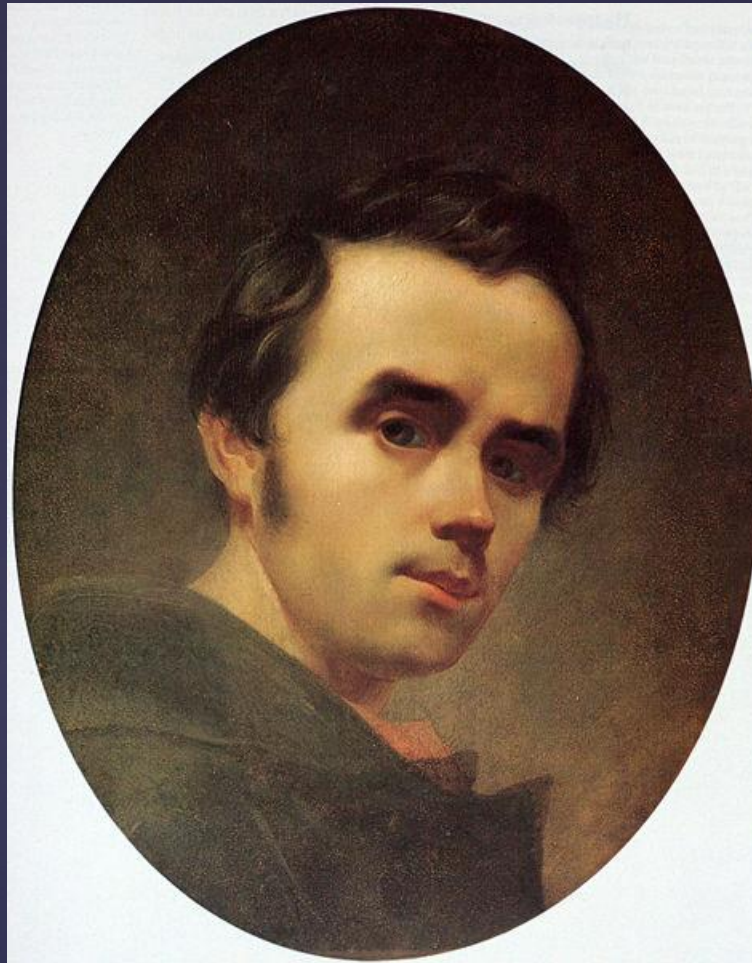
У живописі
особливо плідним
було звернення до
портрета, пейзажу,
побутової та
історичної
картинам.

Живопис і графіка

Епохою в розвитку українського образотворчого мистецтва стало творчість Т. Г. Шевченка. Особливий інтерес представляють його живописні та графічні портрети, в яких він прокладав шлях реалістичного мистецтва - правдивому і неупередженому зображенню дійсності.

Т. Г. Шевченко

Автопортрети - особлива область творчості Т. Г. Шевченка. Він писав себе протягом усього життя.

Значне місце в мистецтві зайняв знаменитий офорт Шевченка "Автопортрет зі свічкою" (1860) зроблений по малюнку 1845 року. Це хвилююча зустріч художника зі своєю юністю.

Живопис і графіка розвивалися і на західноукраїнських землях. Український художник Л. Делийский (1745-1825) на початку ХІХ століття розписував споруди Почаївської лаври, потім він працював у Львові. Його творчість, відзначену рисами реалізму, стало новим етапом у розвитку образотворчого мистецтва.

Західноукраїнські землі

У першій половині ХІХ століття на Україні інтенсивно розвиваються

художні промисли. Значного поширення набувають твори народного малярства. У них зображуються сцени з життя і побуту українського народу: "Сидить козак під вербою", "Козак-бандурист", "Козак-запорожець" і інші.

«Історія русів»

«Історія Русів» — твір української національно-політичної думки початку ХІХ століття, де подано яскраво, часом у художній формі, картину історичного розвитку України від найдавніших часів до 1769 року. «Історія Русів» має дві головні ідеї. По-перше, вона підкреслює історичну відмінність і протистояння між русами (Україною) та Московією. По-друге, вона наголошує історичну цілісність русів (українців) від середньовічної Київської Русі до недавньої тоді Козацької держави.

Історія появи

Перша згадка про «Історію Русів» зустрічається в 1828 році, після знахідки рукопису в бібліотеці м. Грінева. Цей твір добре знали М. Гоголь, О. С. Пушкін, кирило-мефодіївці, і також Тарас Шевченко.

Вперше видана Осипом Бодянським у Москві в 1846 році в «Чтениях Общества Истории и Древностей Российских», а також окремим виданням. Друге видання було здійснено в Нью-Йорку в 1956 році у перекладі В. Давиденка, а третє, останнє видання, вже у незалежній Україні у 1991 році (переклад І. Драча). Вперше твір дослівно цитується без посилання на джерела П. П. Гулаком-Артемовським в його творі «Децо про того Гараська» у 1819 році. Вперше на «Історію Русів» як на рукописне джерело «малоросійської історії» посилається Д. М. Бантиш-Каменський у другому виданні своєї «Історії» у 1830 році Першу рецензію на твір написав О. С. Пушкін в статті «Собрание сочинений Георгия Кониского» у 1836 році. У 1839 році переклав польською мовою і надрукував окремі фрагменти твору польський історик О.Мацейовський. Вперше ілюстрував текст «Історії Русів» Т. Г. Шевченко у 1844 році Англійською мовою опублікована завдяки Гарвардському проекту у серії «Гарвардська Бібліотека Давнього Українського Письменства».

Галицько-руська матриця

Галицько-Руська матиця — культурно-освітнє товариство в Галичині, засноване 16 липня 1848 року у Львові.

Основною метою Галицько-Руської матиці (ГРМ) було проведення просвітницької та видавничої діяльності, а також розвиток шкільництва на західноукраїнських землях. Зразком для його створення були «Матиці» інших слов'янських народів, насамперед чехів та словаків. Першим головою ГРМ став отець Михайло Куземський. Перша книжка — «Буквар руський для шкіл в Галіції» Адольфа Добрянського (1848). За соціальним складом і суспільно-політичними поглядами колектив товариства був різнорідним. Згодом, з 1860-х років XIX століття керівництво товариства опинилося в руках Антонія Петрушевича, Якова Головацького, Богдана Дідицького, які були виразниками ідей москвофільства і заперечували існування українського народу, відкидали вживання української мови, а замість неї запроваджували «язичіє».

Видавнича діяльність ГРМ була особливо активною до середини 1880-х років. До цього часу старанням товариства видано понад 80 книжок, серед яких переважали роботи загальноосвітнього змісту, праці з ремесла, сільського господарства, педагогіки, шкільні поручники, серед яких була і «Читанка» Маркіяна Шашкевича.

Друкованим органом ГРМ був «Науковий Сборник», який з перервами і під різними назвами видавався протягом 1865–1908 років. Товариство постійно обмінювалося продукцією з видавництвами Сербії, Словенії, Чехії.

З другої половини 1880-х років товариство поступово занепадає і остаточно перестає існувати у 1930-х роках (за іншими даними, припинило діяльність ще до Першої світової війни).

Собор руських вчених.

Собор руських учених («Собор ученых русских и любителей народного просвещения») — перший просвітницький з'їзд у Галичині, скликаний Головною Руською Радою з ініціативи письменника Миколи Устияновича та заступника голови Головної руської ради Івана Борисикевича. Відбувся у Львові з 19 по 26 жовтня 1848 року з участю 118 осіб, які вели наради у 9 секціях. Відбувся в будинках греко-католицької духовної семінарії, його засідання при участі 119 осіб вів І. Борисикевич.

На пленарних засіданнях виступали з промовами І. Борисикевич, письменники Яків Головацький (прочитав головну доповідь «Розвідка про південно-руську мову та її діалекти»), Іван Гушалевич, Йосип Левицький, Йосип Лозинський, Рудольф Мох, М. Устиянович та ін. Їхні виступи, за словами очевидця, «дихали свободою і патріотизмом». На засіданнях секцій вироблено пропозиції про заснування господарського та історичного товариств, охорону пам'яток історії та культури, видання популярного підручника історії України. Собор руських учених накреслив широку програму організації української науки і народного шкільництва, схвалив утворити «Общество просвіщення народного», обговорював питання української літературної мови тощо.

Секції мови і літератури виникла гостра суперечка щодо мови письменства. Більшість висловилося за літературну мову, близьку до народної, «гражданський» шрифт і фонетичний правопис. Але Василь Верига стверджує, що було прийнято етимологічний правопис за зразком твору Михайла Максимовича — так звана Максимовичівка — «Малоросійські пісні» з деякими незначними змінами. Його вживали у Галицьких школах, офіційних публікаціях до 1892 року, коли замінили фонетичним.

Прихильникам церковнослов'янської мови, які були в меншості, залишили свободу використання в наукових працях церковнослов'янської мови і етимологічного правопису. Згодом це негативно позначилося на книговидавничій справі. На Соборі вирішено заснувати у Львові наукове товариство «Галицько-Руська матиця» на зразок «Чеської Матиці», було засновано «Товариство народної освіти» (члени його ввійшли до складу правління Галицько-Руської Матиці).